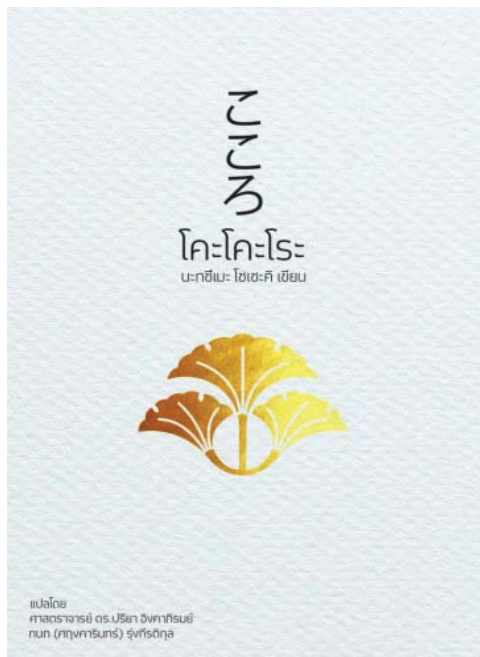


แนะนำหนังสือ

Book Review

จิราวัฒน์ เทพพงษ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย



ชื่อหนังสือ: โคะโคะโระ (Kokoro)

ผู้เขียน: นะทซึเมะ โซเซกิ

ผู้แปล: ศ.ดร. ปรีชา อิงคาภิรมย์ และ กนก รุ่งกীরติกุล

ปีที่พิมพ์: 2559

สำนักพิมพ์: ยิปซี

จำนวนหน้า: 496 หน้า

“มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถเชื่อใจได้ แม้แต่ตัวของผู้ที่กำลังถ่ายทอดเรื่องราวนี้อยู่ ”

หากจะเอ่ยถึงวรรณกรรมญี่ปุ่นสมัยใหม่ที่ได้รับการประเมินคุณค่าในฐานะหนึ่งในผลงานประเภทนวนิยายที่ดีที่สุดของประเทศญี่ปุ่น ผู้เขียนเชื่อว่า ชื่อของ “โคะโคะโระ (Kokoro)” ผลงานชิ้นเอกของนะทซึเมะ โซเซกิ (Natsume Soseki) นักประพันธ์ชาวญี่ปุ่นที่มีชีวิตอยู่ในสมัยเมจิ (ค.ศ.1868 - ค.ศ.1962) คงจะอยู่ใจของชาวญี่ปุ่น

และผู้ศึกษาวรรณกรรมญี่ปุ่นเป็นอันดับต้นๆ ด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายและเนื้อหาที่ค่อนข้างรุนแรงแต่แฝงแนวความคิดตามหลักปรัชญาในการใช้ชีวิตภายใต้ยุคสมัยที่เปลี่ยนผ่าน การเสียดสีผู้คนและสังคม ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้ชื่อของนะทซึเมะ โซเซกิและโคะโคะโระยังไม่ถูกลบเลือนหายไปจากสังคมญี่ปุ่น ถึงแม้ว่า นับตั้งแต่สมัยเมจิ เวลาจะล่วงเลยมากกว่าห้าสิบปีแล้วก็ตาม

คำว่า “โคะโคะโระ” ในภาษาญี่ปุ่น หมายถึง “หัวใจหรือสภาพของจิตใจ” ซึ่งหากพิจารณาจากแก่นเรื่องและเนื้อหาในภาพรวมแล้วนั้น คงอาจสามารถกล่าวได้ว่า โคะโคะโระ สื่อความหมายถึง “จิตใจของมนุษย์” โดยมีสังคมในสมัยเมจิเป็นฉากหลังในการดำเนินเรื่อง ผ่านตัวละครที่สำคัญ 3 คน ได้แก่ ข้าพเจ้า (Watashi) อาจารย์ (Sensei) และ K ที่เป็นเพื่อนของอาจารย์ ทั้งนี้รูปแบบการเขียนนวนิยายเรื่อง โคะโคะโระ จะมีลักษณะเด่น คือการใช้สรรพนามหรือคำเรียกที่ไม่ระบุเฉพาะเจาะจงว่าชื่ออะไร และการนำเสนอประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตของผู้ประพันธ์มาเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินเนื้อเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านสามารถรับรู้และเข้าถึงอารมณ์ มุมมอง ตลอดจนทัศนคติของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งในทางวรรณกรรมเรียกรูปแบบการเขียนในลักษณะนี้ว่า ฌี - โฌเซทซุ (Shi-Shosetsu)

เรื่องราวทั้งหมดเกิดขึ้นเมื่อ “ข้าพเจ้า” ได้พบกับคนที่ไม่รู้จักคนหนึ่งโดยบังเอิญ พยายามถามชื่อเท่าไร คนคนนั้นก็ไมยอมปริปากบอกชื่อของตน เพียงแต่บอกว่า ตนประกอบอาชีพเป็น “อาจารย์” อยู่ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งเท่านั้น จากนั้น ทั้งคู่ก็เริ่มสร้างความสัมพันธ์กัน เพียงแต่แนวความคิดและทัศนคติบางประการของอาจารย์ เช่น มนุษย์ไม่ควรที่จะเชื่อใจหรือไว้ใจซึ่งกันและกัน เป็น

แรงดึงดูดที่ทำให้ตัวข้าพเจ้านั้น เริ่มสงสัยว่าแท้จริงแล้ว อาจารย์คนนี้น่าจะมีอดีตที่กำลังปิดบังตนเองอยู่ หลังจากนั้น ตัวข้าพเจ้าก็ได้รับจดหมายฉบับหนึ่งจากอาจารย์ โดยเนื้อความในจดหมายนั้นได้กล่าวถึงเรื่องราวการใช้ชีวิตตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่อาจารย์ได้ประสบมาในอดีต เช่น การคดโกงและความไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลที่ครอบครัวของตนเชื่อใจ การหักหลังซึ่งกันและกัน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างตัวอาจารย์กับเพื่อนของอาจารย์ที่ในจดหมายนั้นเรียกว่า K เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ตัวข้าพเจ้ารับรู้เรื่องของตนเอง จะได้เป็นอุทาหรณ์ในการดำเนินชีวิตต่อไป

สมัยเมจิ เป็นช่วงรอยต่อกับยุคสมัยเอโดะที่กลุ่มโซกุนตระกูลโทะกูงะวะ (Togugawa) มีอำนาจในการบริหารและปกครองประเทศ นโยบายทางการเมืองที่สำคัญของกลุ่มคนเหล่านี้ คือ การกีดกันการเผยแผ่คริสต์ศาสนา เนื่องจากเกรงว่า ศาสนาคริสต์จะเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ฐานอำนาจของกลุ่มของตนนั้นสั่นคลอน จึงใช้มาตรการ “ปิดประเทศ” เพื่อป้องกันปัญหาต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยนโยบายดังกล่าวได้ดำเนินมานานถึง 260 ปี ตลอดช่วงระยะเวลาที่ประเทศญี่ปุ่นปิดประเทศนั้น วัฒนธรรมญี่ปุ่นที่เรียกว่า วัฒนธรรมเก็งโระคุ (Genroku) ได้เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก มีการอนุรักษ์ พื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ต่อมาในช่วงปลายสมัยเอโดะ (ค.ศ.1603 - ค.ศ.1868) สหรัฐอเมริกาได้นำเรือรบมาปิดปากอ่าวญี่ปุ่นและบังคับให้ผู้นำของญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้นเปิดประเทศ ด้วยความอ่อนแอของผู้นำและแสนยานุภาพของชาติตะวันตก ประกอบกับแนวความคิดของกลุ่มชาโมไรหัวก้าวหน้าภายในประเทศ จึงเกิดการโค่นล้มกลุ่มอำนาจการปกครองเดิม เหตุการณ์ที่กล่าวมานั้นเรียกว่า “การปฏิรูปสมัยเมจิ” ถือว่าเป็นจุดสิ้นสุดของสมัยเอโดะและก้าวเข้าสู่สมัยเมจิอย่างเป็นทางการ

หลังจากที่ประเทศญี่ปุ่นเปิดประเทศ วัฒนธรรมและแนวความคิดต่างๆ ของชาติตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก เช่น แนวความคิดภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบทุนนิยม การขยายตัวและการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นต้น สิ่งต่างๆเหล่านั้น หากมองในมุมมองของคนในสมัยปัจจุบันอย่างพวกเรา อาจจะเรียก

ได้ว่า นั่นคือการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ความเจริญต่างๆ อันมาซึ่งความสะดวกสบาย เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ประชาชนภายในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่สำหรับผู้ที่เกิดในช่วงคาบเกี่ยวระหว่างปลายสมัยเอโดะกับสมัยเมจิที่ยังไม่สามารถปรับตัวให้ไหลไปกับกระแสของความเป็นสมัยใหม่ได้ ก็เชื่อว่าทุกคนจะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้น หากพิจารณาจากตัวละครสำคัญภายในเรื่อง จะพบว่า ตัวละครทุกตัวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพจิตใจของมนุษย์ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในช่วงเวลานั้นได้อย่างดีเยี่ยม

“ข้าพเจ้า” เป็นสัญลักษณ์แทนกลุ่มของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาตามชาติตะวันตก เพราะเขาเกิดและเติบโตมาในช่วงที่แนวความคิดดังกล่าวกำลังเป็นที่นิยม โดยสังเกตได้จากแนวความคิดที่ผิดแปลกไปจากชาวญี่ปุ่นในสมัยก่อนหน้า เช่น การไม่คำนึงถึงแนวความคิดปัจเจกนิยม การเลียนแบบสิ่งที่ไม่คุ้นเคย หรือแม้แต่กระทั่งการแต่งกาย เป็นต้น และหากวิเคราะห์อย่างละเอียดต่อไป จะพบว่า “ความเป็นตะวันตก” นั้น ได้สื่อความหมายถึง “ความทันสมัย” “ความเป็นอิสระ หลุดพ้นจากกรอบเดิม” อย่างไรก็ตาม “ความเป็นตะวันตก” นั้น ได้ส่งผลให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ มีเอกลักษณ์เฉพาะตนคือ มีความสับสนทางความคิดค่อนข้างสูง ไม่สามารถกำหนดหรือวางเป้าหมายในชีวิตของตนเองได้ เนื่องจากการที่มีความอิสระในการเลือกมากจนเกินไป

“อาจารย์” เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มคนที่เกิดมาในช่วงรอยต่อระหว่างความเป็นสมัยเก่าและความเป็นสมัยใหม่ ดังนั้น ภายในใจของกลุ่มคนเหล่านี้จะมีความขัดแย้งภายในตนเองค่อนข้างสูง กล่าวคือ พยายามเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับกระแสที่ตนเองไม่คุ้นชิน แต่เนื่องจากตนเองยึดติดกับกรอบแนวความคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแบบญี่ปุ่นมาค่อนข้างมาก ทำให้สับสน ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีในการดำเนินชีวิตได้อย่างทันที บางครั้งจึงเกิดความรู้สึกต่อต้านความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์สำคัญที่ยังตอกย้ำให้สภาพจิตใจของอาจารย์เปลี่ยนแปลงไป มองโลกในแง่ร้ายและไม่เชื่อถือ ไว้วางใจใคร คือ “การถูกหักหลัง” ในตอนต้นเรื่อง มีการกล่าวถึงฐานะทางบ้านของอาจารย์ว่า มีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างดี เติบโตมาในครอบครัวที่อบอุ่น แต่

หลังจากที่สูญเสียพ่อ อาของตนเองได้เข้ามาจัดการดูแลให้ แต่ภายหลังถูกจับได้ว่าโกงเงินของครอบครัวของตน ทำให้ตัวอาจารย์ตระหนักถึง “ความเป็นจริงทางสังคม” ที่คนเรายึดติดกับผลประโยชน์และวัตถุมากจนเกินไป ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่า “ระบบทุนนิยม” ที่เข้ามาพร้อมกับ “ความเป็นตะวันตก” เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมญี่ปุ่น ณ ช่วงเวลานั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น นับตั้งแต่เหตุการณ์นั้น อาจารย์ก็เริ่มไม่ไว้วางใจคนรอบข้างอีก จนกระทั่งได้มาพบกับ K ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทร่วมมหาวิทยาลัยเดียวกัน ต่อมา อาจารย์ได้ตกหลุมรักผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งตนเองก็รู้อยู่แก่ใจว่า K ก็มีใจให้ผู้หญิงคนนี้เช่นกัน และยังไปกว่านั้น ทางบ้านของผู้หญิงก็ทำท่าจะยกลูกสาวให้กับ K เขาจึงตัดสินใจแย่งคนรัก หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “การหักหลังเพื่อน” นั่นเอง จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ในท้ายที่สุด K ก็ตัดสินใจฆ่าตัวตายพร้อมทั้งฝากฝังให้อาจารย์ดูแลผู้หญิงที่ตนเองรักแทนตน ด้วยความละอายและความรู้สึกผิด อาจารย์จึงพยายามตัดตัวเองออกจาก

สังคมและใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยวเรื่อยมา

โคะโคะโระ เป็นนวนิยายที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพจิตใจของมนุษย์ว่า การเข้าถึงจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ยาก เนื่องจากจะมีปัจจัยภายนอกอื่นๆ มาเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมให้มนุษย์แสดงออกด้วยท่าทาง วาจาหรือการความคิดต่างๆ ตัวอย่างเช่น ปัจจัยที่ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นหลักในวรรณกรรมเรื่องนี้ คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ระหว่างสังคมสมัยเก่าที่ให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีกับสังคมสมัยใหม่ที่ให้อิสระในการเลือกสรรและแสดงออก ความซับซ้อนทางด้านจิตใจของมนุษย์นั้น เป็นแนวความคิดที่ได้รับการกล่าวถึงในผลงานวรรณกรรมเรื่องต่างๆ ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในช่วงสมัยเมจิ ดังนั้น หากลองเปรียบเทียบมนุษย์เมื่อห้าสิบปีที่แล้วกับมนุษย์ในช่วงปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่า มุมมองหรือแนวความคิดที่กล่าวถึงต่อมนุษย์นั้นแทบจะไม่แตกต่างกัน มีเช่นนั้นวลีที่ว่า “จิตใจของมนุษย์ยากแท้หยั่งถึง” คงจะไม่ได้อยู่ในมโนทัศน์ของคนไทยเป็นแน่

